

ВИЗНАЧЕННЯ ПІРАТСТВА ЯК ЗЛОЧИНУ, ЩО ПОСЯГАЄ НА БЕЗПЕКУ МОРЕПЛАВСТВА, ЗА НОРМАМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА НАЦІОНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Надзвичайна небезпека піратських дій зумовила той факт, що пірати ще за Римським правом вважалися ворогами людського роду, а піратство – ще до прийняття Женевської конвенції про відкрите море [1, с. 5-10] – злочином за міжнародним правом. Морський розбій у всі часи дезорганізував торгівлю та інші економічні зв'язки між державами, від рук піратів загинула або постраждала іншим чином значна кількість людей.

Питання щодо сутності піратства розроблялись такими вченими, як В.Н. Гуцуляк, С.О. Загороднюк, Ю.С. Ромашев, В.Ф. Сидорченко, П. Чалк та ін.

До другої половини ХХ століття не існувало багатосторонньої міжнародної угоди, в якій би держави давали загально визнане поняття піратства та координували б боротьбу з ним. Ці питання регламентувались в основному в законодавстві окремих держав та нормами окремих положень міжнародного права, які складались протягом століть.

Вперше в Україні самостійний склад піратства був включений в Розділ ХХ Особливої частини Кримінального кодексу України 2001 року «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» [2]. До того в кримінальному законодавстві України такого злочину, як піратство, не було зазначено.

Згідно з КК України (ст. 446), піратство – це використання з метою одержання матеріальної винагороди або іншої особистої вигоди озброєного або неозброєного судна для захоплення іншого морського чи річкового судна, застосування насильства, пограбування або інших ворожих дій щодо екіпажу чи пасажирів такого судна.

Основним безпосереднім об'єктом піратства є безпека міжнародного судноплавства, в той же час додатковим обов'язковим об'єктом можуть бути або власність чи життя, здоров'я, воля і гідність особи.

Виходячи з диспозиції ст. 3 Конвенції про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 року [4, ст. 3], об'єкт цих злочинів утворює міждержавні та суспільні відносини всередині держав у сфері забезпечення безпеки морського судноплавства. Об'єктами злочинних посягань можуть бути громадська безпека, здоров'я, життя, особиста свобода і недоторканність екіпажу та пасажирів судна, майна, що знаходиться на борту.

Важливою ознакою, що характеризує аналізований злочин, є предмет злочину. Під судом, яке в ситуації його захоплення виступає предметом злочину, треба розуміти морський чи річковий транспортний засіб будь-якого типу, не закріплений постійно на морському (річковому) дні. Відповідно до ст. 1 Конвенції 1988 року, під терміном «судно» може матися на увазі будь-яке судно, включаючи судна з динамічним принципом підтримання, підводні апарати або

інші плавучі засоби. Це необов'язково має бути судно торговельного флоту, а й судно спеціальної державної служби (митної, санітарної тощо), або плавуча споруда, що використовується для морського промислу, розвідки і добування корисних копалин, рятування людей, захисту моря від забруднення, буксирування, здійснення гідротехнічних робіт, для наукових, навчальних чи інших цілей, не пов'язаних безпосередньо з перевезенням пасажирів і вантажів, у т.ч. маломірне судно аматорської конструкції (катер, човен, яхта).

Важливо відзначити, що в даній статті Конвенції 1988 р. не просто зазначається вчинення акту насильства, нанесення пошкодження судну або його вантажу і т.д., а вказуються тяжкі небезпечні наслідки, а саме: «якщо цей акт може загрожувати безпечному плаванню даного судна». Під безпекою плавання судна тут можна розуміти стан захищеності судна при здійсненні ним плавання, його екіпажу, пасажирів і вантажу, що перевозиться морем, від внутрішніх та зовнішніх загроз у формі злочинів, передбачених Конвенцією 1988 року.

Наслідками здійснення подібних злочинів можуть бути: загибель людей, завдання тяжкої шкоди їх здоров'ю; пошкодження, руйнування вантажу, що перевозиться морем; пошкодження, руйнування і, як наслідок, потоплення судна; значний економічний збиток країнам, порушення стабільності міжнародних відносин і тощо. Іншими словами, ці злочини не тільки мають багатооб'єктний характер, а й спричиняють важкі суспільно небезпечні наслідки. Іншими ворожими діями щодо екіпажу чи пасажирів морського чи річкового судна є такі, як обстріл, підпалювання, затоплення, садіння на мілину, руйнування судна іншим чином тощо.

З об'єктивної сторони піратство полягає у використанні озброєного чи неозброєного судна для:

1. захоплення іншого морського чи річкового судна;
2. застосування насильства щодо екіпажу і пасажирів іншого морського чи річкового судна;
3. пограбування екіпажу чи пасажирів морського чи річкового судна;
4. інших ворожих дій щодо екіпажу чи пасажирів такого судна.

Такий перелік суспільно небезпечних дії відтворює положення Конвенції 1988 р., яка була ратифікована Україною в 1993 році. Однак, наприклад, за кримінальним законодавством Російської Федерації норма про відповідальність за здійснення піратських дій містить менший перелік дій, які характеризують об'єктивну сторону. Так, ст. 227 КК РФ «Піратство» встановлює відповідальність тільки за напад на морське чи річкове судно з метою заволодіння чужим майном, здійснене з використанням насилля або з погрозою його застосування [5, ст. 227].

Поряд з цим слід зазначити, що ч. 3 ст. 227 КК РФ містить особливо кваліфікуючу ознаку – здійснення нападу на морське чи річкове судно з метою заволодіння чужим майном, з використанням насилля або з погрозою його застосування, організованою групою. Така ознака (вчинення піратства саме організованою групою) має сенс, адже сучасні пірати – це збройні угруповання, часто непогано організовані, які мають якісну підготовку і добре спорядження.

Тому вітчизняному законодавцю доцільно включити в ч. 2 ст. 446 КК України додаткову кваліфікуючу ознаку – вчинення відповідного злочину організованою групою осіб.

Потерпілими від піратства можуть бути тільки члени екіпажу або пасажирів морського чи річкового судна, а також члени або пасажирів військового корабля.

Обов'язковою ознакою піратства за Конвенцією ООН з морського права 1982 року [3, Ст. 101] є місце його вчинення. Піратство може бути вчинене лише у відкритому морі або в іншому місці за межами територіальної юрисдикції будь-якої держави. Це положення безпосередньо не знайшло свого відображення в кримінальному законодавстві України, але переважно застосовується розширене тлумачення й правозастосовувачі використовують положення Конвенції.

Взагалі піратство є закінченим злочином з моменту початку здійснення нападу на морське чи річкове судно, коли створюється небезпека для морського судноплавства.

Суб'єкт даного злочину спеціальний, це особа зі складу екіпажу (капітан, інші особи командного складу і судової команди) чи пасажир будь-якого приватновласницького морського чи річкового судна, у тому числі катера або човна.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом, а також спеціальною метою – одержання матеріальної винагороди або іншої особистої вигоди. Психічне ставлення винної особи до загибелі людей або інших тяжких наслідків характеризується необережністю.

Мотив піратства корисливий. Тому використання морського судна, наприклад, для захоплення іншого судна з політичною метою має кваліфікуватися за ст. 278 УК України.

Отже, піратство – будь-який неправомірний акт насильства, захоплення або будь-який грабіж, що здійснюється з корисною або іншою особистою метою екіпажем або пасажирами приватновласницького судна та спрямований поза юрисдикцією будь-якої держави проти іншого судна, а також проти осіб та майна, що знаходяться на їхньому борту [7, с. 189].

Резюмуючи вищевикладене, можна виділити такі ознаки піратства:

– Здійснення актів піратства можливе тільки поза юрисдикцією будь-якої держави.

– Піратські дії характеризуються застосуванням актів насильства, захоплення, грабежу, а також інших насильницьких дій.

– Акти піратства можуть вчинятися приватновласницьким судном, а також військовим кораблем та державним судном, екіпаж якого вийшов з юрисдикції держави прапора.

– Спрямованість піратських дій проти іншого судна, а також проти осіб та майна, які знаходяться на їхньому борту.

– Здійснення актів піратства екіпажем або пасажирами піратського судна тільки з метою отримання матеріальної винагороди або іншої особистої вигоди.

Література

1. Женевская конвенция об открытом море 1958 года / Е.В. Додин, С.А. Кузнецов. Женевские конвенции по морскому праву // Б-ка журн. «Торговое мореплавание» (Серия: Правовое регулирование торгового мореплавания). – 1998. – № 5/II. – С. 5–10.
2. Кримінальний кодекс України // ВВРУ. – 2001. – №25-26. – Ст. 131.
3. Конвенция Организации Объединённых Наций по морскому праву от 10 декабря 1982 года // Конституция для океанов (UNCLOS'82): учеб.-метод. пособие / сост.: Е.В. Додин, С.А. Кузнецов: под ред. С.В. Кивалова // Б-ка журн. «Торговое мореплавание» (Серия: Правовое регулирование торгового мореплавания). – 1998 – № 3/II. – 250 с.
4. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 року [електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_1988_03_10/MU88K07U.html.
5. Кримінальний кодекс Російської Федерації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consultant.ru/popular/ukrf>.
6. Гуцуляк В.Н. Международное морское право (публичное и частное). – Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. – 416 с.

Анотація

Федчун Н.О. Визначення піратства як злочину, що посягає на безпеку мореплавства, за нормами міжнародного права та національним законодавством. – Стаття.

У статті висвітлюються питання правової природи піратства за кримінальним законодавством України, Росії та за нормами міжнародного права, що регулюють дану проблему. Актуальність даної проблеми пов'язана з тим, що спостерігається сплеск розбійних нападів на судна, що спричиняє важкі суспільно небезпечні наслідки, посягаючи на безпеку судноплавства.

Ключові слова: піратство, безпека мореплавства, незаконні акти на морі.

Summary

Fedchun N.O. Determination of piracy as a crime that trenches to the security of seaworthiness according to the international law and national legislation. – Article.

In this article the author discovers the issues of legal nature of piracy according to criminal law of Ukraine, Russia and international law. The urgency of this problem is related to resurgence of armed attacks on vessels that cause dangerous social consequences and encroache to the maritime security.

Key words: piracy, marytime security, unlawful acts at the sea.